

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА

УДК 81'27

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1\(46\).234392](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1(46).234392)

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ В АСПЕКТІ КАНАДСЬКОГО БІЛІНГВІЗМУ

Алексеева О.Б.

старший викладач, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»

<https://orcid.org/0000-0001-8491-1714>

ResearcherID AAC-4567-2021

У статті розглянуто питання англійських запозичень у французьку мову в умовах канадського білінгвізму у зв'язку із мовною політикою Канади, яка поєднує декілька централізованих мовних політик, що реалізуються федеральним урядом і регіональною політикою, яку проводять уряди провінцій, зокрема Квебеку. Для розуміння та аналізу такого мовного феномену у статті стисло розглянуто історичні причини виникнення канадського білінгвізму. Дослідження зосереджено на лексичних, граматичних та фонетичних особливостях канадської французької мови та свідчить про те, що запозичення як з британського, так і з американського варіантів англійської мови до французької мови призвели до унікального поєднання, яке неможливо не ідентифікувати як самостійне явище. Характеристики канадської французької лексики, орфографії та граматики, які розглянуто в статті, ілюструють, що канадська французька мова не може бути повністю ототожнена з жодним іншим різновидом французької мови. Канадський різновид французької мови є виразним, автентичним у тому числі завдяки запозиченням з англійської мови. Дослідження підкреслює, що канадський різновид французької мови, за умови постійної взаємодії з англійською мовою, засвоюється природним шляхом, а правила природним чином. Носії – білінгви домовляються про універсальні правила, не знаючи цього, поділяють та використовують ці правила, але ніколи їх чітко не вивчають, оскільки здається неможливим, навчити тому, як змінити код і підтримувати структурну цілісність висловлювання. Зроблені висновки суперечать очікуванню, що запозичені слова завдають шкоди мові, яка їх запозичує, отже встановлено, що двомовні носії, які говорять водночас англійською та французькою мовами, неявно розуміють правила обох мов та використовують їх, а запозичення та перемикавання кодів не призводять до ерозії мови.

Ключові слова: білінгвізм, французька мова, англійська мова, запозичення.

ENGLISH BORROWINGS IN FRENCH IN THE ASPECT OF CANADIAN BILLINGVISM

Alekseeva O.

senior lecturer, South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushinsky

The article examines English borrowings into French in the context of Canadian bilingualism in connection with Canadian language policy, which combines several centralized language policies implemented by the federal government and regional policies pursued by provincial governments, including Quebec. To understand and analyze such a linguistic phenomenon, the article briefly discusses the historical causes of Canadian bilingualism. The study focuses on the lexical, grammatical and phonetic features of Canadian French and suggests that borrowing from both British and American versions of English into French has led to a unique combination that can only be identified as an independent phenomenon. The characteristics of Canadian French vocabulary,

spelling, and grammar discussed in this article illustrate that Canadian French cannot be fully identified with any other type of French. The Canadian version of the French language is expressive, authentic, including through borrowings from the English language. The study emphasizes that the Canadian version of the French language, provided constant interaction with the English language, is learned naturally, and the rules naturally. Bilingual speakers agree on universal rules without knowing them, share and use these rules, but never clearly study them, because it seems impossible to teach how to change the code and maintain the structural integrity of the statement. The findings contradict the expectation that borrowed words harm the language that borrows them, so it was found that bilingual speakers who speak both English and French implicitly understand and use the rules of both languages, and borrowing and switching codes do not lead to language erosion.

Key words: *bilingualism, the French language, the English language, borrowing.*

Вступ. Мова – це відкрита система з постійною динамікою і мобільністю. У процесі розвитку всього людства розвиток мови та її словниковий запас існують паралельно і весь цей час лінгвісти мають різні погляди на оновлення словникового запасу. Процес запозичення іншомовної лексики характерний для більшості мов. Англійська та французька мови історично впливають одна на одну, але саме у 21 столітті явище міжмовних запозичень отримало справді гігантські масштаби. Запозичення, як правило, виникають як засіб позначення нових явищ та виразів, які не мають аналогів у мові-реципієнті до певного моменту. Також запозичені слова можуть бути накладені на існуючі лексичні одиниці, що позначають певні явища.

Англійські запозичення у французькій мові неоднорідні і становлять собою явища різного мовного рівня: лексичні запозичення, запозичення окремих словоформуючих елементів або вплив навичок англійської вимови на звучання французької мови.

Мета даної статті полягає у дослідженні явища англійських запозичень у французьку мову в умовах канадського білінгвізму. Матеріалом дослідження слугували англійські запозичення у мовленні канадських білінгвів.

Результати та обговорення. Величезний внесок у дослідження явища білінгвізму зробили такі вчені, як: У. Вайнрайх, Е. Хауген, Л. Щерба, О. Швейцер, В. Аврорін, Ю. Дешерієв, Т. Бертагаєв, В. Виноградов, Є. Верещагін, О. Супрун, А. Карлінський, М. Михайлов, К. Ханазаров, Н. Імеладзе, С. Семчинський та ін. Безпосередньо проблемою типології соціального білінгвізму займалися Т. Бертагаєв, Х. Багіроков. Різним аспектам цієї проблеми присвячена низка публікацій (А. Залевська, О. Істоміна, Г. Вусик, О. Валігура та ін.).

Довгий час головним критерієм двомовності вважалося вільне володіння мовами. Такої точки зору дотримувалися не тільки звичайні люди, а й фахівці. Американський мовознавець Леонард Блумфілд заявив у 1933 році, що двомовним- "істинним", "справжнім", "правильним" - слід називати тільки того, хто вчиться спілкуватися двома мовами з народження.

Один з перших дослідників феномену двомовності Уріель Вайнрайх взяв це до уваги і разом зі своїм канадським колегою Вільямом Маккеєм розширив межі концепції, запропонувавши визначення двомовності як чергування використання двох і більше мов.

Таким чином, білінгвами були визнані як професійні перекладачі, які вільно спілкувалися двома мовами, так і іммігранти, які розмовляли мовою іншої країни, але не могли читати або писати нею. Також до білінгвів за таким визначенням можливо віднести вчених, які пишуть та читають статті не рідною мовою, але мало говорять нею, або людей з вадами слуху, які спілкуються мовою жестів, але пишуть звичайною мовою. Цих людей об'єднує те, що всі вони використовують другу мову на регулярній основі - а тому їх можна вважати двомовними. Коли білінгви входять у контакт один з одним, вони можуть змішувати мови.

Особливістю мовної політики Канади є те, що вона є поєднанням кількох централізованих мовних політик, що реалізуються федеральним урядом і регіональною політикою, яку проводять уряди провінцій, зокрема Квебеку. Для розуміння причин такого мовного феномену необхідно розглянути історичні причини виникнення канадського білінгвізму.

Питання одночасного використання англійської та французької мов у Канаді виникло в 1960-х роках після Тихоокеанської революції в Квебеку. Саме тоді Комісія з двомовності та бікультуралізму розпочала свою роботу разом з урядом, що призвело до підписання Закону про офіційні мови, який визнав двомовність Канади на федеральному рівні та одночасного використання французької та англійської мов у всіх федеральних установах. На провінційному рівні, однак, єдиною двомовною провінцією залишається Нью-Брансвік. Французька мова є єдиною офіційною мовою Квебеку, в той час як інші провінції є виключно англійськими. Політика канадського уряду полягала у необхідності збереження двомовності серед населення, щоб не допустити утворення двох анклавів: франкомовних і англійськомовних, і, як наслідок, не допустити поглиблення відмінностей між англофонами і франкофонами в їх компактному поселенні, що в довгостроковій перспективі могло призвести до розподілу решти Канади. Підтримка двомовності як такої не покликана спонукати канадців однаково спілкуватися обома мовами або створювати якийсь новий франко-англійський суржик. Фактично федеральний уряд намагався забезпечити рівні можливості для використання англійської мови на території Квебеку і навпаки, французької мови в іншій частині Канади. Для цього в англійських провінціях були створені школи з поглибленим вивченням французької мови, діє громадське французькомовне телебачення (Radio Canada), а в федеральних установах працюють державні службовці, які розуміють французьку мову і можуть спілкуватися з громадянами, які розмовляють з ними обома офіційними мовами. Аналогічні заходи вживаються для захисту мовних прав англійськомовних громадян на федеральному рівні. Така політика вже має результати, оскільки, згідно з дослідженням канадського політолога Джея Макаренка, сьогодні 74% англійськомовних і 93% франкомовних канадців хотіли б, щоб їхні діти вивчали другу державну мову в школі. Причина проста - знання двох офіційних мов відкриває значні перспективи для молодих канадців з точки зору працевлаштування в сфері державного управління та ЗМІ, а також підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці в цілому.

Однак є й інша точка зору на питання двомовності в Канаді, діаметрально протилежна позиції федерального уряду. Деякі жителі провінцій, де частка франкофонів є незначними (на два-три відсотки або менше) виступають проти того, щоб десятки мільйонів доларів з федерального бюджету (тобто з кишень платників податків) щорічно використовувалися для забезпечення формальної рівності між двома мовами в областях, де мало хто спілкується французькою мовою.

З іншого боку, ідеї двомовності протистоять сепаратистські політичні сили в межах провінції Квебек (до речі, вони колись очолювали провінційний уряд і в 1990-х навіть ініціювали референдум про сецесію, але не змогли отримати необхідну більшість). Головний аргумент сепаратистів у цьому плані – підкреслити виняткову роль Квебеку як єдиного форпосту використання французької мови в Північній Америці. Характерно, що такі заяви вкрай болісно сприймаються французами, що проживають за межами Квебеку, оскільки сецесія провінції означала б неминучу культурну і мовну асиміляцію під тиском англомовної більшості.

З огляду на вищезазначену ситуацію, весь пласт запозичень, що існує в національній версії французької мови Канади, неоднорідний. Однак проблема типологічних особливостей англійських запозичень наразі не повністю відображена в роботах вчених, які вивчали цю версію французької мови. Деякими дослідниками в різний час, були зроблені спроби класифікувати лексичні одиниці, запозичені французькою мовою Канади, однак, такі класифікації не були всеосяжними і повними. У дослідженні Н. В. Трещевої, заснованому на аналізі відібраного лексичного матеріалу і з кількістю нових підходів до проблеми запозичень в умовах двомовності, наводиться наступна класифікація різних видів запозичених лексичних одиниць:

- незмінні англіцизми (*anglicisme intact*),
- адаптовані англіцизми (*anglicisme francisé*),
- гібридні англіцизми (*anglicisme hybride*),
- усічені англіцизми (*anglicisme tronqué*),
- кальки (*calque*),
- семантичні англіцизми (*anglicisme sémantique*).

Білінгви Оттави, які використовують запозичені англійські слова та фрази, роблять це таким чином, що можливо зробити висновок - вони послідовно розуміють і поважають лінгвістичні закономірності обох мов. Вивчаючи тему вживання запозичень, виявляється, що вимова англійських запозичених слів дуже різноманітна навіть у таких слів, як "хокей" та "бар", що широко використовуються французькими носіями вже більше століття. Якщо покладатися на вимову як на показник рівня володіння мовою, можливо невірно оцінити, наскільки добре інша людина насправді володіє мовою (як приклад наведемо англійську мову співачки Селін Діон та колишнього прем'єр-міністра Жана Кретьєна).

Так, можливо стверджувати, що змішування англіцизмів з французькою мовою не руйнує французької мови. Дослідження канадських філологів та

соціологів, а саме Шани Поплак, директора соціолінгвістичного центру Оттави, свідчить про те, що змішання мов не має причини у неграмотності, неволодінні жодною з мов, натомість інстинктивне розуміння білінгвами граматики та синтаксису обох мов дуже сильне. Постійний контакт з англійською мовою не руйнує французьку. Таке ствердження базується на десятках тисяч систематично досліджених зразків того, як білінгви дотримуються правил обох мов, якими вони користуються.

Дослідження базується на описі спонтанної мови випадкової вибірки зі 120 французько-англійських білінгвів з п'яти районів: Ваньє, Лоутаун та Вестборо з Онтаріо та Мон Блю та В'є Хал з Квебеку, було проаналізовано 3,5 мільйони слів та основна увага була зосереджена на носіях, які найбільше схильні до змішування мов. Носії вивчали англійську мову в рамках регулярних соціальних обмінів, а не за допомогою формальної освіти. Використовуючи антропологічні та етнографічні методи, щоб змусити людей говорити якомога природнішим способом, не усвідомлюючи граматики, було знайдено 43 000 речень, у яких показано змішане використання французької та англійської мов. Вивчаючи цей досвід, стало можливим зробити висновок, що змішування мов у двомовних спільнотах здійснюється трьома різними способами:

- «нульове» запозичення (англ., *nonce borrowing*) - слово, або словосполучення, яке одноразово вживається одним носієм. Це запозичення, які зберігаються у французькій мові недостатньо довго, щоб змінити її структуру. Наприклад: *Si les motards seraient partais ça serait un vrai petit haven* - Якби байкери поїхали, тут було б справжнє маленьке затишне містечко.

- фіксоване запозичення - слово, або словосполучення, яке настільки широко використовується у французькій мові, що воно офіційно визнане у французько-англійських словниках. Як приклади можна навести такі слова, як **gang** - банда (визнане у 1837 році); **snob** - сноб (1857); **bar** - бар (1860); **match** - матч (1869); **budget** - бюджет (1764); **clown** - клоуна (1823) та інші. *On est allés à un bar.* - Ми пішли в бар.

- «перемикання кодів», при якому носій, активно володіючий двома мовами, перемикає їх у ході спілкування. Наприклад: *Parce que I was there and la seule raison c'était parce que je voulais oublier tout* - Тому що я був там, і єдина причина була в тому, що я хотів забути все.

Наведені приклади можуть здаватися змішанням обох мов, але двомовні носії продемонстрували чітко структуроване розуміння закономірностей обох мов, того, як саме слово чи словосполучення інтегруються у речення. Якщо дієслово було запозичене з англійської мови, воно відмінюється у суворій відповідності з правилами відмінювання французьких дієслів. Як приклад демонструється використання англійського дієслова **to polish**: *On lavait les planchers à la main tu sais, puis après ça on les polishait.* - Мили підлогу вручну, ти знаєш, а після цього ми полірували її. У випадку запозичення англійських іменників, їм надається категорія роду французькою мовою, але існують відмінності у кожній конкретній спільності. Так, у французькій Канаді робота - **la job**, банда - **la gang**, а у Франції - **le job**, **le gang**.

Таким чином стає очевидним, що мова засвоюється природним шляхом, а правила природним чином. Носії – білінгви домовляються про універсальні правила, не знаючи цього, поділяють та використовують ці правила, але ніколи їх чітко не вивчають, оскільки здається неможливим, навчити тому, як змінити код і підтримувати структурну цілісність висловлювання. Оскільки в дослідження були включені лише носії, здатні вимовляти звуки обома мовами, припускається, що вони також дотримуватимуться правил вимови слів по-французьки, розмовляючи французькою, але будуть вимовляти їх англійською у разі перемикавання кодів. Фактично виявляється, що у такому випадку слова рідко вимовляються англійською.

Також треба звернути увагу на те, що носії, які вимовляли певні приголосні, які існують в англійській, але не у французькій мовах, не мали проблем із вимовою цих приголосних. Наприклад, звук **th** у словах **though** – хоч, **thanks** – спасибі та **h** у **horn** – ріг. Однак існують великі розбіжності в тому, як вимовляються приголосні **h** і **ck**, а також голосні **o** і **e**, у слові **hockey** – хокей.

Висновки. Метою статті було сучасне дослідження явища англійських запозичень у французьку мову в умовах канадського білінгвізму. Зосереджуючись на особливостях канадської французької мови, було зазначено, що запозичення як з британського, так і з американського варіантів англійської мови до французької мови призвели до унікального поєднання, яке неможливо не ідентифікувати як самостійне явище.

Характеристики канадської французької лексики, орфографії та граматики, які розглянуто в статті, ілюструють, що канадська французька мова не може бути повністю ототожнена з жодним іншим різновидом французької мови. Канадський різновид французької мови є виразним, у тому числі завдяки запозиченням з англійської мови.

У використанні білінгвів було виявлено понад 20 000 англійських слів, але англіцизми становили менше одного відсотка з них. Зроблені висновки суперечать очікуванню, що запозичені слова завдають шкоди мові, яка їх запозичує. Виявляється, що двомовні носії, які говорять водночас англійською та французькою мовами неявно розуміють правила обох мов та використовують їх, а запозичення та перемикавання кодів не призводять до ерозії мови.

Список літератури

- Вайнрайх, У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования. Киев. Вища школа. 1979. 246 с.
- Трещева Н В Англо-американизмы во французском языке Канады. Вестник Российского университета дружбы народов. 2007. С 72-75
- A Look at Bilingualism. http://www.ocol-clo.gc.ca/html/statsbil_e.php.
- Bilingualism in Canada. http://www.ocol-clo.gc.ca/html/biling_e.php.
- History of Bilingualism in Canada. <http://www.pch.gc.ca/pgm/lo-ol/bllng/hist-eng.cfm>.
- Official language Act R.C, 1985 c. 31. <http://laws.justice.gc.ca/en/O-3.01/>
- On dit what? Bilinguals who borrow English words follow the language rules, says linguist <https://ottawacitizen.com/news/local-news/dit-quoi>
- Population by knowledge of official language, by province and territory. <http://www40.statcan.gc.ca/l01/cst01/demo15-eng.htm>.

References

Vainraikh, U. Yazykovye kontakty: sostoianye y problemy yssledovaniya. Kyev. Vyshcha shkola. 1979. 246 s.

Treshheva N.V. (2007) Anghlo-amerykanizmy francuzjkoju movoju Kanady. Visnyk Rosijsjkogho universytetu druzhby narodiv. 72-75.

A Look at Bilingualism. http://www.ocol-clo.gc.ca/html/statsbil_e.php.

Bilingualism in Canada. http://www.ocol-clo.gc.ca/html/biling_e.php.

History of Bilingualism in Canada. <http://www.pch.gc.ca/pgm/lo-ol/bllng/hist-eng.cfm>.

Official language Act R.C, 1985 c. 31. <http://laws.justice.gc.ca/en/O-3.01/>

On dit what? Bilinguals who borrow English words follow the language rules, says linguist <https://ottawacitizen.com/news/local-news/dit-quoi>

Population by knowledge of official language, by province and territory. <http://www40.statcan.gc.ca/l01/cst01/demo15-eng.htm>.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2021 р.